

децентралізація управління і концентрація повноважень щодо управління оперативною діяльністю департаменту та виконання завдань, поставлених віце-президентами.

Список використаних джерел

1. Герасимчук В.Г. Розвиток підприємства: діагностика, стратегія, ефективність: Монографія. / В.Г. Герасимчук – К.: Вища школа, 2010. – 265 с.
2. Гурський Б. Конкурентоспроможність української економіки: орієнтири макрополітики в кризових умовах // Економіка України. – №4. – 2012. – С. 4–7.

3. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болух, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк. За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2011. – 540 с.

4. Ерхард Л. Добробут для всіх. / Л. Ерхард Переклад з англ. – К., 2011. – 475 с.

5. Кривенко К.Т., Савчук В.С. Політична економія: Навч. посіб. / К.Т. Кривенко, В.С. Савчук. – К.: Видавництво КНЕУ. – 2010. – 508 с.

6. Харвей Дж. Сприйняття економіки / Дж. Харвей Переклад з англ. – К., 2012. – 387с.

7. Хейне П. Економічний спосіб мислення / П. Хейне. Переклад з англ. – К., 2013. – 585 с.

УДК 336.13

В.В. ОНИЩЕНКО,
здобувач, Європейський університет

Оцінка діяльності Пенсійного фонду України як складової фінансової системи держави

У статті здійснено оцінку діяльності Пенсійного фонду України як складової фінансової системи держави. Проведено аналітичне дослідження щодо тенденцій формування та використання фінансових ресурсів ПФУ. Вивчено чинники, що мають вплив на функціонування Пенсійного фонду України, та фактори, які провокують дефіцит коштів відомства.

Ключові слова: Пенсійний фонд України, власні надходження, витрати, бюджетні дотації, позички на покриття касових розривів, дефіцит бюджету.

В.В. ОНИЩЕНКО,
соискатель, Европейский университет

Оценка деятельности Пенсионного фонда Украины как составляющей финансовой системы государства

В статье осуществлена оценка деятельности Пенсионного фонда Украины как составляющей финансовой системы страны. Выполнено аналитическое исследование тенденций формирования и использования финансовых ресурсов ПФУ. Изучены факторы, влияющие на функционирование Пенсионного фонда Украины, и причины, которые провоцируют дефицит средств ведомства.

Ключевые слова: Пенсионный фонд Украины, собственные поступления, расходы, бюджетные дотации, ссуды на покрытие кассовых разрывов, дефицит бюджета.

V.V. ONISHCHENKO,
applicant, European University

Assessment of the Pension Fund of Ukraine as a part of the state financial system

The article is about the activity of Pension Fund of Ukraine as a part of the state financial system. An analytical study on the trends of forming and using of the financial resources of PFU has been provided. The factors affecting the functioning of the Pension Fund of Ukraine and the reasons that provoke deficit of funds have been researched.

Keywords: Pension Fund of Ukraine, own revenues, expenditures, budgetary grants, loans to cover cash gaps, budget deficit.

Постановка проблеми. Рівень ефективності функціонування пенсійної системи України визначає якість життя тієї категорії людей, які отримують пенсійні виплати, а отже третини населення держави. Своєю чергою, Пенсійний фонд України (ПФУ) має виступати гарантом стабільності функціонування такої системи. Однак, незважаючи на економічні трансформації та ринкові перетворення, які відбуваються в країні, діяльність такого органу залишається на досить низькому рівні у порівнянні з іншими державними фінансовими інституціями. Насамперед про це свідчать щорічні показники виконання бюджету ПФУ, які демонструють його нездатність до самостійної реалізації функцій щодо забезпечення надійності пенсійної системи.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання змін у системі пенсійного забезпечення України, пошук шля-

хів підвищення ефективності діяльності Пенсійного фонду, проблема його фінансового забезпечення перебували у колі наукових інтересів таких вітчизняних вчених, як І. Алексєєва, В. Базилевич, В. Бурак, Б. Зайчук, М. Кравченко, О. Коваль, С. Синчук, В. Федосов, С. Юрій, І. Ярошенко та ін.

Однак невирішеність питання ліквідації дефіциту бюджету Пенсійного фонду України, залежність відомства від державних дотацій зумовлюють подальший аналіз його діяльності задля вирішення вищезазначених проблем.

Мета статті полягає у проведенні оцінки діяльності Пенсійного фонду України як складової державної фінансової системи задля розв'язання питання його фінансової незалежності.

Виклад основного матеріалу. Пенсійний фонд України є складовою національної фінансової системи. Входячи до

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

категорії державних фінансів, він займає окрему ланку серед державних цільових фондів. Згідно із чинним положенням про Пенсійний фонд України відомство входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики з питань пенсійного забезпечення та ведення персоналізованого обліку надходжень від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [1]. Його діяльність як центрального органу виконавчої влади спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через міністра соціальної політики України.

До основних завдань ПФУ входять керівництво та управління солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; збір, акумуляція та облік страхових внесків; призначення пенсій; забезпечення своєчасного і в повному обсязі фінансування та виплат пенсій, пенсій за особливі заслуги перед Україною, допомоги на поховання, інших соціальних виплат, які згідно із законодавством здійснюються за рахунок коштів Пенсійного фонду України; ведення реєстру застрахованих осіб; ефективне та цільове використання коштів, удосконалення методів фінансового планування, звітності та системи контролю за витратами коштів [2, с. 19].

Пенсійний фонд України функціонує за принципом солідарної системи, тобто пенсійний дохід одного покоління фінансується із зарплат наступного. Солідарна система пенсійного забезпечення є спадком СРСР, коли працююче населення відраховувало соціальний податок на утримання пенсіонерів. За радянською статистикою на одного пенсіонера припадало чотири-п'ять працівників, що було ідеальною обставиною для існування такої системи [3]. Однак старіння нації, постійний відтік трудових ресурсів за кордон призвели до того, що нині на одного працюючого припадає один пенсіонер. Підтвердженням такої тези є цифра 13,5

млн. осіб пенсіонерів станом на 2013 рік та 13,7 млн. осіб – платників єдиного соціального внеску (ЄСВ) [4].

Щорічні виплати ПФУ становлять у середньому 20% ВВП країни, що є найбільшим показником серед усіх країн Європи. Приміром, у Великобританії такий показник становить 6,7% ВВП країни, у Росії – 9,4% ВВП країни, у Греції – 12,6% [5]. Причому зростаючий рівень інфляції, девальвація національної валюти як результат подорожчання товарів народного споживання зумовлюють необхідність постійного перерахунку та підвищення розміру пенсійних виплат задля недопущення зубожіння категорії населення, яке отримує пенсійне забезпечення.

Отже, солідарна система, в рамках якої працює Пенсійний фонд України, вже давно себе вичерпала та вимагає бути зміненою, оскільки нинішня діяльність відомства призводить до значного бюджетного навантаження через нездатність ПФУ власними коштами покривати суми пенсійних виплат.

Характеристику діяльності ПФУ подано через показники виконання бюджету відомства (табл. 1). Дані, представлені у таблиці, свідчать про позитивну динаміку зростання обсягів загальних доходів Пенсійного фонду України впродовж 2008–2013 років, попри економічну кризу, що мала місце у 2008–2010 роках. Так, сума доходів у 2013 році на 98901,1 млн. грн. була вищою за суму доходів у 2008 році, тобто впродовж періоду зростання становило 64,2%.

Доходи ПФУ формуються з декількох джерел, а саме: власні надходження; кошти державного бюджету України у вигляді дотацій на пенсійне забезпечення військовослужбовців, виплату пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами, та компенсації втрат від застосування платниками фіксованого сільськогосподарського податку спеціальної ставки зі сплати збору на обов'язкове пенсійне страхування; кошти Фонду загальнообов'язкового

Показники виконання бюджету Пенсійного фонду України за період 2008–2013 років, млн. грн.

Показник	Рік					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Залишок коштів на початок року	4334,2	3504,7	2 226,7	2199,7	1 394,8	2 215,7
Доходи, всього	153853,8	169295,0	193672,4	212109,2	235911,6	252755,0
у т.ч. власні надходження	101950,6	99821,2	119342,7	139055,6	157980,4	166863,9
у т.ч. кошти державного бюджету України	41423,7	48539,0	64086,5	58317,2	64494,1	83233,6
у т.ч. кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	10,9	6,7	24,4	90,6	79,7	55,4
у т.ч. кошти Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань	102,8	48,8	111,6	90,2	77,5	75,5
у т.ч. позичка на покриття касових розривів	6031,4	17374,7	7 880,5	12355,9	11885,0	310,9
Видатки, всього	150349,1	167068,3	191472,7	210714,4	233695,9	250349,9
у т.ч. за рахунок власних надходжень	117128,2	132068,7	154754,9	163801,9	191427,0	199431,9
у т.ч. за рахунок коштів Державного бюджету України	32957,8	33345,6	36296,1	46400,2	41743,8	50784,7
у т.ч. за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	13,7	7,1	25,3	92,9	77,9	53,9
у т.ч. за рахунок коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань	249,4	307,9	396,5	419,4	447,1	79,4
у т.ч. повернення позички	–	1339,0	–	–	–	–

Джерело: складено за даними щорічних звітів Пенсійного фонду України [4].

державного соціального страхування на випадок безробіття; кошти Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Також до складу доходів ПФУ зараховується позичка, яка надається з єдиного казначейського рахунку для покриття тимчасових касових розривів, пов'язаних з виплатою пенсій [6].

Структура доходів ПФУ у 2008 році розподілялася таким чином: 66% від загальних доходів становили власні надходження, 27% – кошти, що було отримано з державного бюджету країни, 4% становила позика на покриття касових розривів та 3% становили сумарно кошти від фондів соціального страхування.

Станом на 2013 рік пропорція дещо змінилася. Обсяг власних надходжень зберігся на рівні 66%, проте збільшилася частка коштів державного бюджету до 33%, сумарно кошти фондів соціального страхування та позики з єдиного казначейського рахунку не перевищували 1%. Отже, можна констатувати збільшення бюджетної залежності у діяльності ПФУ. Наразі бюджет ПФУ на третину складається з дотацій державного бюджету, причому для останнього дотації на виплату пенсій обходяться у чверть загальної суми видатків.

Упродовж 2008–2013 років показник надходження власних коштів демонструє тренд до збільшення за винятком найбільш кризового 2009 року, коли відбувся найкритичніший спад ділової активності суб'єктів господарювання, збільшення заборгованості по виплаті заробітних плат, масові звільнення найманих працівників і, як результат, скорочення відрахувань на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.

У той же час збільшилися на 64% у 2013 році в порівнянні з 2008 роком обсяги бюджетного фінансування діяльності Пенсійного Фонду, що пояснюється збільшенням розмірів видатків за пенсійними програмами та необхідністю покриття дефіциту бюджету ПФУ.

За період, що аналізується, збільшився у п'ять разів розмір надходжень коштів від Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, що пов'язано зі збільшенням розміру відрахувань із заробітної плати. Якщо у 2010 році сукупний розмір відрахувань, що надходив до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, становив 2,2% із загальною суми сплати ЄСВ, то у 2012 році відрахування становили 5,0906%.

Проте обсяг надходжень, яке забезпечується Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, має тенденцію до поступового щорічного скорочення за рахунок скорочення розміру відрахувань із заробітної плати. У 2010 році сукупний розмір коштів, що сплачувалися до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, становив 0,56–13,5% із загальною суми сплати ЄСВ залежно від класу професійного ризику. Станом на 2012 рік відсоток скоротився до позначки 3,6354.

Окрім того, відмічається позитивна тенденція до зменшення обсягів безвідсоткової позики, яку щорічно отримує Пенсійний фонд України для покриття власних касових розривів. Видається логічним, що найбільший обсяг отриманої позики припав на 2009 рік у сумі 17,4 млрд. грн., проте у 2013 році така сума становила лише 310,9 млн. грн.

Структура видатків ПФУ формується у відповідності до джерел надходжень. Загальний обсяг видатків упродовж 2008–2013 років мав таку ж динаміку до зростання, як і динаміка доходів. Розмір видатків 2013 року в порівнянні з 2008 роком збільшився в абсолютному значенні на 100000,8 млн. грн., або на 66,5%. Простежується поступове щорічне зростання видатків як за рахунок власних надходжень, так і за рахунок коштів державного бюджету України та коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття поряд зі зменшенням видатків за рахунок коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Згідно з показниками виконання бюджету Пенсійного фонду України позики, які отримує щорічно відомство, не повертаються до Державного казначейства, а списуються, що є свідченням власної нездатності фінансово забезпечити діяльність. Практика списання таких позик, з одного боку, ставить під сумнів питання щодо фінансової спроможності ПФУ повноцінно здійснювати свої функції, а з іншого – про можливість розбалансування платіжної системи України.

Однією з основних проблем діяльності Пенсійного фонду України є брак власних надходжень, у результаті якого відомство щорічно фінансується за рахунок дотації з державного бюджету та казначейських безоплатних позик. До 2011 року до власних коштів ПФУ зараховувалися обов'язкові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та обов'язкові внески від платників, що обрали спрощену систему оподаткування. Починаючи з 2011 року в результаті впровадження Єдиного соціального внеску [7] до власних надходжень Пенсійного фонду зараховуються сума єдиного внеску, розподілена на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Окрім того, до статей власних надходжень також належать кошти, сплачені банками за користування тимчасово вільними коштами Пенсійного фонду України; кошти на виплату різниці у пенсійному забезпеченні наукових працівників, що відшкодовується за рахунок небюджетних підприємств та установ; кошти підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій працівникам, зайнятим на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці; кошти на виплату пенсій іноземним пенсіонерам, які проживають на території України.

Нестача власних коштів задля забезпечення діяльності пояснюється низкою причин. По-перше, власні надходження не виконуються у достатньому обсязі через невиконання запланованих показників фонду оплати праці (ФОП). Так, згідно з макроекономічними прогнозами на 2013 рік фонд оплати праці був визначений у сумі 482,3 млрд. грн., при цьому він корегувався на розрахункову величину заробітної плати, на яку не нараховуються страхові внески. Отже, ФОП, з якого мав справлятися єдиний внесок, був встановлений на рівні 460,6 млрд. грн. Однак фактичний обсяг фонду оплати праці, на який у 2013 році нараховували страхові внески, становив 455 млрд. грн., що на 5,6 млрд. грн. менше планового обсягу [9, с. 6]. Відповідно до бюджету з цієї суми не було сплачено й єдиний внесок.

Суттєвою проблемою на шляху до отримання страхових внесків Пенсійним фондом є тіньова зайнятість у країні та виплата заробітної плати «в конвертах», що означає уникнення

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

від сплати у повному обсязі податку з доходів фізичних осіб та уникнення від сплати страхових платежів. За різними оцінками, близько 5 млн. українців отримують зарплату «в конвертах» і не здійснюють відрахування на пенсійне забезпечення.

Виплати зарплати поза офіційним звітуванням, тобто «в конвертах», сягають у середньому 145 млрд. грн. на рік, що становить майже четверту частину від загального зарплатного фонду в країні [10].

Варто також зазначити, що роботодавці часто вдаються до практики мінімізації податкових відрахувань та внесків на загальнообов'язкове державне страхування за рахунок виплат офіційних зарплат на рівні мінімальних. Нині близько 2 млн. працевлаштованих громадян (15% від загальної кількості) офіційно отримують мінімальну заробітну плату, яка у 2013 році становила 1147 грн. при середньому рівні зарплати по Україні на початок 2013 року в 3000 грн., а на кінець року – 3619 грн. [4].

Іншою проблемою, яка стоїть на заваді наповнення бюджету Пенсійного фонду власними коштами, є заборгованість зі сплати страхових внесків. На рис. 1 відображено динаміку боргу платників зі сплати страхових внесків, що адмініструвалися ПФУ.

Проте слід відмитити певний позитив у динаміці боргу зі сплати страхових внесків упродовж 2008–2013 років. Обсяг коштів, які недоотримує Пенсійний фонд від платників, має тенденцію до скорочення. За винятком показника

станом на 01.01.2010, що пояснюється гострою фазою економічної кризи, яка припала на 2009 рік. Збільшення заборгованості підприємств по виплаті заробітної плати відобразилося і на обсягах сплати соціальних внесків.

У забезпеченні власних надходжень ПФУ вагому роль відіграють також виплати підприємств на відшкодування пільгових пенсій. Так, у 2013 році зростання заборгованості підприємств щодо відшкодування фактичних витрат на виплату пільгових пенсій, зокрема підприємств вугільної галузі, зумовило недоотримання з цього джерела 156 млн. грн. власних доходів.

Результатом недостатньої забезпеченості власними коштами Пенсійного фонду України та зростаючих обсягів витрат через збільшення кількості населення, яке потребує пенсійного забезпечення, та розміру самих пенсійних виплат (якщо у 2008 році середній розмір пенсії становив 898,36 грн., то станом на 01.01.2014 – 1526,09 грн.) стає дефіцит бюджету Пенсійного фонду України (рис. 2).

Аналізуючи дані останніх шести років, можна констатувати стрімке зростання дефіциту коштів Пенсійного фонду України впродовж 2008–2010 років та подальше поступове скорочення його обсягів у 2011–2013 роках. Щорічно дефіцит майже повністю покривається за рахунок державного бюджету України. Тобто теоретично бюджетні трансфери, що могли спрямуватися на фінансування проведення реформ у країні, виділяються на фінансування діяльності Пенсійного фонду. Такі розміри щорічного дефіциту є дока-

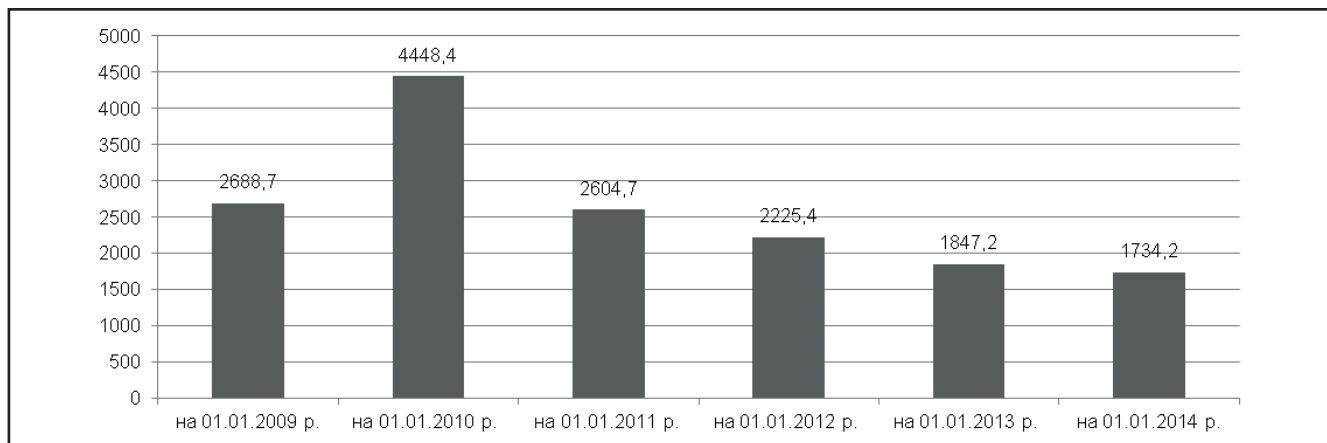

Рисунок 1. Динаміка боргу платників зі сплати страхових внесків, млн. грн.

Джерело: побудовано за даними джерел [4, 8].

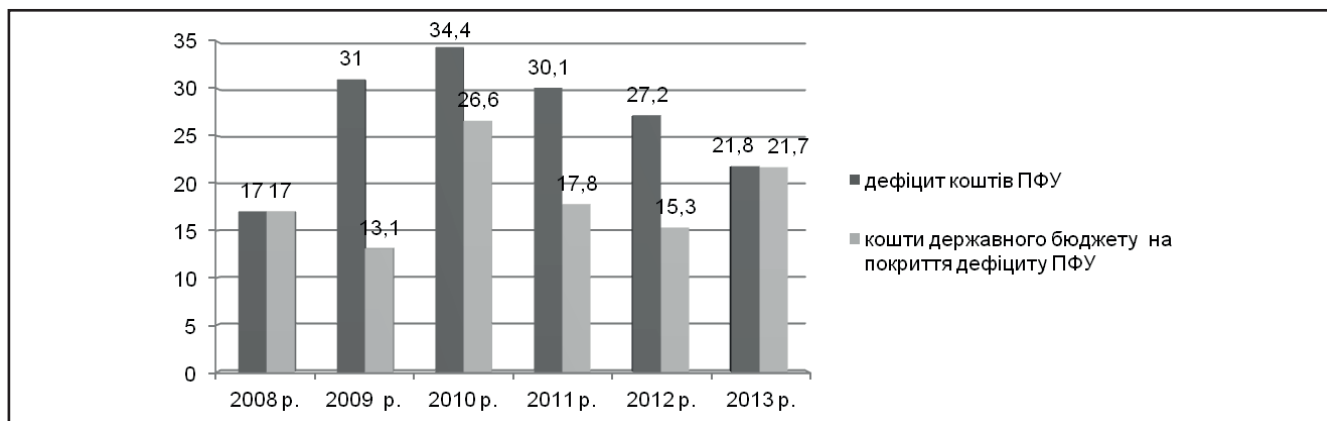

Рисунок 2. Динаміка дефіциту бюджету ПФУ та суми коштів державного бюджету на його покриття, млрд. грн.

Джерело: побудовано за даними щорічних звітів Пенсійного фонду України [4].

зом необхідності впровадження екстрених заходів щодо підвищення ефективності діяльності ПФУ.

Висновки

Діяльність Пенсійного фонду України створює дисбаланс фінансової системи країни через списання значних сум коштів, які він щорічно отримує з казначейських рахунків для покриття дефіциту бюджету. Потребує вирішення проблема бюджетної залежності діяльності ПФУ, розв'язок якої полягає у збільшенні власних надходжень відомства.

Однак збільшити надходження можна не лише за рахунок практичної реалізації задекларованої пенсійної реформи через збільшення пенсійного віку, широкого розповсюдження добровільного страхування, активізації діяльності недержавних пенсійних фондів та ін., а й вирішувати питання щодо збільшення фонду оплати праці, з якого стягуються страхові внески за рахунок детінізації доходів фізичних осіб – платників внесків через легалізацію заробітних плат «в конвертах». Підвищення рівня мінімальної заробітної плати та встановлення лімітів для кількості працівників на підприємстві, які працюють не на повну ставку, також сприятиме розв'язанню проблеми надходжень страхових внесків.

Задля скорочення боргу платників страхових внесків вбачається за необхідне зменшення ставки Єдиного соціального внеску. Такий захід сприятиме як заохоченню роботодавців до сплати страхового внеску та уникнення штрафних санкцій, так й детінізації заробітної плати. Результатом чого стане скорочення заборгованості перед Пенсійним фондом зі сплати страхових внесків, відповідно збільшення власних надходжень та скорочення дефіциту відомства.

Список використаних джерел

1. Положення про Пенсійний фонд України: Указ Президента України від 06.04.2011 №384/2011 // Офіційний вісник України, 2011. – №29. – С. 41.
2. Організація роботи Пенсійного фонду України: навч. посіб. / Д.М. Кравцов, О.А. Яковлев, Н.М. Швець; за заг. ред. В.В. Жернакова. – Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. – 147 с.
3. ПасхOVER О. З пенсією по життю / О. ПасхOVER // Дзеркало тижня. Україна, 2014. – №8. – [Електрон. ресурс] – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/finances/z-pensiyeyu-po-zhittyu_.html
4. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua>
5. Коваль О.П. Ризики, загрози, пріоритети та наслідки реформування пенсійної системи України: аналіт. доп. – К.: НІСД, 2012. – 44 с.
6. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 №1058-IV. [Електрон. ресурс]: Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1058-15>
7. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 №2464-VI [Електрон. ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>
8. Звіт Рахункової палати України про результати аналізу формування та використання бюджету ПФУ. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16727325>
9. Колесникова К. Пенсійна система працює стабільно / К. Колесникова // Вісник Пенсійного фонду України. Загальнодержавне інформаційно-аналітичне видання, 2014. – №4 (142). – С. 6–7.
10. Офіційний сайт Фіскальної служби України: [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>

Н.О. ГАРКАВЕНКО,

к.е.н., с.н.с., НДІ праці і зайнятості населення Мінсоцполітики України і НАН України

Регулювання ринку праці

У статті розглядаються питання регулювання ринку праці на державному рівні та чинники його розвитку в умовах зменшення чисельності економічно активного населення.

Ключові слова: ринок праці, модель, зайнятість, робоча сила, баланс, попит, пропозиція, прогноз.

Н.А. ГАРКАВЕНКО,

к.э.н., старший научный сотрудник НИИ труда и занятости населения Минсоцполитики Украины и НАН Украины

Регулирование рынка труда

В статье рассматриваются вопросы регулирования рынка труда на государственном уровне и факторы его развития в условиях сокращения численности экономически активного населения.

Ключевые слова: рынок труда, модель, занятость, рабочая сила, баланс, спрос, предложение, прогноз.

N.O. GARKAVENKO,

candidate of economic sciences, senior research worker

NDI to labour and employment of population of Ministry of social policy of Ukraine and NAN of Ukraine

Regulyuvannya rinku pratsi

In the article the questions of adjusting of labour-market at state level and factors of his development are examined in the conditions of diminishing of quantity economically active population.

Keywords: labour-market, model, employment, robochaya force, balance, demand, suggestion, prognosis.

Постановка проблеми. В умовах трансформації та кризових явищ в економіці, подолання наслідків фінансової кризи основним стратегічним ресурсом економічного зростання є трудовий потенціал, який реалізується за допомогою ефективного функціонування ринку праці. Можли-

вість ефективного функціонування ринку праці залежить від його збалансованості та якості трудового потенціалу.

Модель ринку праці в Україні, яка діє на даний час, не сприяє ефективній реструктуризації зайнятості, супроводжується значними соціальними втратами: міждержавною міграцією,